

دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M-A)

در رشته برنامه ریزی درسی

عنوان:

بررسی میزان توجه به مؤلفه های شادگامی در برنامه درسی هنر

دوره راهنمایی تحصیلی ایران

استاد راهنما: دکتر ویدا فلاحی

استاد مشاور: دکتر عباس قلتاش

نگارنده: بهدخت میرزایی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سپاس و قدردانی

از استاد گرامی و پرتلاش خانم دکتر ویدا فلاحی استاد راهنمایم که از مساعدت های بی دریغ ایشان بهره مند شدم .

و با تشکر از استاد گرامی جناب آقای دکتر عباس قلتاش استاد محترم مشاور که همواره از حمایت های ایشان بهره مند بوده

تقدیم به

همسر و مادرم که با صبوری همواره مشوقم بودند

و فرزندانم

کیمیا و فرهاد

فهرست مطالب

عنوان صفحه

چکیده

فصل اول : طرح تحقیق

۱-۱- مقدمه ۱

۲-۱- بیان مسئله ۲

۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق ۴

۴-۱- اهداف پژوهش ۵

۵-۱- سؤالات پژوهش ۶

۶-۱- تعریف نظری متغیرها ۶

۶-۱- تعریف عملیاتی متغیرها ۹

فصل دوم : مبانی نظری تحقیق

۱-۲- مقدمه ۱۱

الف: مبانی نظری پژوهش ۱۱

۲-۲- تعریف شادکامی ۱۱

۳-۲- عناصر و مؤلفه های شادکامی ۱۲

۱۴	۲-۴- شادکامی از دیدگاه اسلام
۱۷	۲-۵- شادکامی از دیدگاه اندیشمندان
۱۹	۲-۶- شادکامی از دیدگاه روان شناسی
۲۰	۲-۶-۱- نگاه روان شناسان
۲۴	۲-۶-۲- شخصیت و شادکامی
۲۵	۲-۶-۳- جنسیت و شادکامی
صفحه	عنوان
۲۵	۲-۶-۴- عصب شناسی و شادکامی
۲۶	۲-۶-۵- تأثیر شادکامی بر موفقیت
۲۷	۲-۷- جامعه شناسی و شادکامی
۲۹	۲-۸- هنر و شادکامی
۳۴	۲-۹- جایگاه دوره راهنمایی
۳۷	ب: پیشینه پژوهش
۳۷	۱- تحقیقات انجام شده در داخل کشور
۴۰	۲- تحقیقات انجام شده در خارج کشور
۴۳	۳- تحقیقات انجام شده در کتب درسی

فصل سوم: روش تحقیق

۴۷	۳-۱- مقدمه
۴۷	۳-۲- روش پژوهش
۴۸	۳-۳- جامعه و نمونه آماری پژوهش
۴۸	۳-۴- ابزار پژوهش
۴۸	۳-۵- روایی و پایایی ابزارها
۴۹	۳-۶- روش تحلیل داده ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

۵۰	۴-۱- مقدمه
۵۰	۴-۲- تحلیل داده ها

صفحه	عنوان
------	-------

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۷۰	۵-۱- مقدمه
۷۰	۵-۲- خلاصه تحقیق

۷۰

۳-۵- بحث و جمع بندی

۷۲

۴-۵- محدودیت های پژوهش

منابع فارسی

۷۲

۵-۵- پیشنهادات پژوهشی

۷۴

۷۶

منابع لاتین

پیوست ها

فهرست جداوول

صفحه	عنوان
۵۱	۱-۴- توزیع میزان توجه به مؤلفه های شادکامی در اهداف شناختی، عاطفی، عملکردی برنامه درسی هنر دوره راهنمایی تحصیلی
۵۳	۲-۴- تحلیل محتوای هنر پایه اول راهنمایی از نظر میزان توجه به مؤلفه های شادکامی
۵۵	۳-۴- تحلیل محتوای کتاب هنر پایه دوم راهنمایی از نظر میزان توجه به مؤلفه های شادکامی
۵۷	۴-۴- تحلیل محتوای کتاب هنر پایه سوم راهنمایی از نظر میزان توجه به مؤلفه های شادکامی
۵۹	۵-۴- توزیع میزان توجه به مؤلفه های شادکامی در کتب درسی هنر دوره راهنمایی
۶۱	۶-۴- توزیع میزان توجه به مؤلفه های شادکامی در تصاویر کتب درسی هنر دوره راهنمایی
۶۴	۷-۴- توزیع میزان توجه به مؤلفه های شناختی شادکامی در عنصر تدریس و ارزشیابی درس هنر دوره راهنمایی تحصیلی

۸-۴- توزیع میزان توجه به مؤلفه های عاطفی شادکامی در عنصر تدریس و ۶۵

ارزشیابی درس هنر دوره راهنمایی تحصیلی

۹-۴- توزیع میزان توجه به مؤلفه های عملکردی شادکامی در عنصر تدریس و ۶۶

ارزشیابی درس هنر دوره راهنمایی تحصیلی

۱۰-۴- توزیع میزان توجه به مؤلفه های شادکامی در سه بعد اهداف، محتوا و ۶۷

روش های تدریس و ارزشیابی کتب درسی هنر دوره راهنمایی تحصیلی

چکیده:

هدف از انجام این تحقیق بررسی میزان توجه به مؤلفه های شادکامی در برنامه درس هنر دوره راهنمایی ایران بوده

است روش مورد استفاده در این تحقیق روش توضیحی و تحلیل محتوا بوده در این تحقیق جامعه آماری برنامه ی درسی هنر

دوره راهنمایی بود و ابزار لازم برای گردآوری داده ها که شامل سیاهه مؤلفه های شادکامی بود تهیه و توسط متخصصان

و کارشناسان علوم تربیتی و روان شناسان اعتبار صوری آن تعیین و روایی و پایایی آن محاسبه گردید مقدار پایایی و روایی

آن ۸۵/۰٪ محاسبه گردید نتایج حاصله از این تحقیق حاکی از آن بود که بیشترین توجه به ابعاد شناختی شادکامی شده

و کمترین میزان توجه به زیر مؤلفه های شادی، خلق مثبت، کاهش افسردگی و خوش بینی شده است .

کلید واژه ها : شادکامی، برنامه درسی، هنر، دوره راهنمایی تحصیلی

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

شادی خواستنی ترین و شیرین ترین احساسات بشر است. زن، مرد، پسر، جوان، ثروتمند و فقیر پیوسته در جستجوی شادی هستند و کیفیت زندگی خودشان را بر اساس میزان شادی شان می سنجند ویژگی هایی که افراد شاد دارا هستند عبارتند از: خوش بینی، برون گرایی، کنترل شخصی، اعتماد به نفس، شوخ طبعی، پذیرش خود، دیگران، طبیعت، مثبت اندیشی، مشتاق تغییر و تحول بودن، قدرت انتخاب داشتن و از اشتباهات خود درس گرفتن (احمدی، ۱۳۸۵)

بوسکالیا (۱۹۹۳) شادکامی به عنوان توافق و سازگاری بین حیات درونی شخص و تجربه های خارجی او در رابطه با محیط زندگی می باشد و یک تصور اخلاقی از یک زندگی خوب و رضایت مندانه داشتن را در بر دارد. انسان فی نفسه از رویدادهای منفی گریزان و نسبت به وقایع مثبت و خوشایند تمایل دارد تمایل روانشناسان در سراسر جهان این است که عوامل و موانع شاد زیستن را بشناسند. در واقع هر فرد راه هایی را برای بهتر زندگی کردن خود ارائه می دهد. انسان اگر نتواند قواعد درست زیستن را بشناسد نمی تواند ادعای زندگی شاد را داشته باشد. در صورت شناسایی عوامل و موانع شاد زیستن می باشد که انسان می تواند دردهای عاطفی خود را التیام بخشد و روش هایی ابداع کند تا بتواند به سازگارانه ترین شکل زندگی کند. تسلیم شدن در برابر قواعد معتبر برای انسان شادی در پیش دارد. (کوهگرد، ۱۳۸۵).

هنگامی که فرد بتواند اندیشه های خوش را تحت تسلط خود در آورد می تواند ادعا کند که به کنترل شادمانی دست یافته

است (عرفان، ۱۳۸۴).

هنر به عنوان یکی از ابزارهای ایجاد شادمانی در روح انسان است تأثیری که هنر بر روح انسان می گذارد تأثیری عمیق

و ماندگار و طولانی است پس در زندگی اگر خواهان شادکامی باشیم می توانیم یکی از رشته های هنری که در اولویت

نیازها قرار دارد مورد استفاده قرار بدهیم با توجه به این مطالب اگر بخواهیم در سریعترین حالت بر تعداد زیادی از افراد

تأثیر بگذاریم می توانیم از اسباب هنر بهره گیریم و با کمک این ابزار، شادی و شادمانی را در بین افراد رونق

بخشیم (هراتی، ۱۳۷۱).

با عنایت به این که یکی از درس های اساسی دوره راهنمایی تحصیلی در کشور ما درس هنر می باشد که این درس می

تواند تأثیر بسیار زیادی بر روی شادکامی افراد بگذارد ولی متأسفانه تا کنون توجه چندانی به ابعاد زیبا شناسی آن نشده

است. امید است که به این مسأله توجه بیشتری معطوف شود.

در این پژوهش پژوهشگر سعی دارد ضمن بحث و بررسی در مورد مؤلفه های شادکامی از یک طرف و اهمیت و جایگاه

درس هنر در ایجاد شور و نشاط در نوجوانان از طرف دیگر میزان اهمیت به مؤلفه های شادکامی را در کتب درسی هنر

مورد بررسی قرار دهد.

۱-۲- بیان مسأله

روان شناسی مثبت نگر رشته ی تازه ای در روان شناسی است این رشته به دنبال آن است که تصویری از زندگی خوب را به

روشنی بیان کند (البته از لحاظ روان شناختی) هدف این است که نشان داده شود چه اعمالی به تجربیات بهروزی و رفاه، به

پرورش افراد مثبت‌نگری که خوش‌بین و انعطاف‌پذیر هستند، و به آفریدن مؤسسات و انجمن‌های شکوفاکننده می‌انجامد.

بنابراین موضوع اصلی روان‌شناسی مثبت‌نگر، تحقیق کردن درباره‌ی این‌گونه تجربیات ذهنی مثبت است: به‌روزی

،خشنودی، رضایت خاطر، لذت، امید، خوش‌بینی، روانی، شایستگی، عشق، عشقه کار، جرأت، پشتکار، خودمختاری،

مهارت میان‌فردی، نوع دوستی، وجدان‌کاری و پرورش دیگران (مارشال ریو، ۱۳۸۸).

یکی از موضوعات روان‌شناسی مثبت‌نگر شادکامی است. شادی بزرگترین موهبتی است که داریم: شادی یکی از هیجانات

انسان است و طیف هیجانات ما را از سوگ و ناامیدی تا وجود سرخوشی را دربر می‌گیرد. شادی واژه‌ای است که شاید ما

به سادگی از کنار آن بگذریم و نسبت به آن توجه‌ی نشان ندهیم در واقع برای شاد شدن به دنبال بهانه‌های گوناگون می

گردیم. (قوامی راد، ۱۳۸۵).

از دیدگاه روان‌شناسان، شادی یک هیجان ناپایدار است و می‌تواند برای چند ثانیه و یا چند دقیقه و یا چند ساعت ادامه

داشته باشد. حال اگر احساس شادی بیش از چند ساعت ادامه پیدا بکند و برای مدت‌ها نیز پایدار بماند، در این صورت به آن

احساس خوشبختی یا شادکامی می‌گویند (کوستا و همکارانش، ۱۹۸۷).

داینر^۱ معتقد است که شادکامی، نوعی ارزشیابی است که فرد از خود و زندگی‌اش دارد و مواردی از قبیل رضایت از

زندگی، هیجان و خلق مثبت، فقدان افسردگی و اضطراب را شامل می‌شود و جنبه‌های مختلف آن به شکل شناخت‌ها و عواطف

است (کشاورز، ۱۳۸۷).

^۱.dayner

احساس شادکامی علاوه بر آن که شیرین و دل انگیز است وجودش سلامت و عمر انسان را افزایش می دهد و سبب

برقراری پیوند محبت آمیز افراد و جلوگیری از آسیب های اجتماعی و رشد و آرامش جامعه بشری می شود (صفی خانی،

۱۳۸۵).

با توجه به تحقیقات انجام شده عوامل مؤثر بر شادکامی یکی تأهل است (فریدمن ۲۰۰۳) نشان می دهد که افرادی که ازدواج

کرده اند از شادی بیشتری برخوردار هستند.

ریچارد^۲ (۲۰۰۴) در کتاب معروف و پژوهشی خود که به نام شادی منتشر کرده است بر هفت عامل بزرگ شادکامی تأکید

می کند:

۱- ارتباط خانوادگی

۲- وضع اقتصادی

۳- شغل

۴- اجتماع و دوستان

۵- وضع سلامتی

۶- آزادی شخصیتی

۷- ارزش های شخصی

^۲.Richard

و با توجه به تحقیقات انجام شده یکی از عوامل مؤثر دیگر بر شادکامی هنر است اکثر افراد با مشاهده یک منظره هنری و با خلق یک اثر هنری شادی در آنها ایجاد می شود. هنر زبان عشق و عشق آغاز شناخت خویش و خداست و عجیب تر این که شناخت خدا نیز، اوج قله عشق است، پس کمال آدمی با عشق است اشتیاق وافر به مرکز هستی، آن حقیقت اعلاء است که روح، روان، پندار، کردار، گرفتار و آرزو را معنا می بخشد و انسان به کیمیای آن تمامیت خود را باز می یابد و یکپارچه معنوی و اخلاقی می شود. آنچه چنین عشقی با آدمی می کند، آرمانی است که همه دستگاه های تعلیم و تربیت برای تحقق آن شکل گرفته اند. از این رو هنر که تجلیات عشق را عینیت می بخشد، در تعلیم و تربیت سابقه ای چشم گیر دارد و هنر همه شئون زندگی را قلمرو خویش قرار داده است هنر روح سیالی است که در سرشت زندگی رخ نمایانده و در همه ی پیشرفت های بشری جلوه گر است. با این اوصاف اهمیت هنر و کاربرد آن در تعلیم و تربیت آن چنان که باید مورد توجه قرار نگرفته است یک دلیل بر این مدعا این است که در محتوای آموزش های معلمان حتی به قدر لازم به این امر پرداخته نشده است، حال اینکه این موضوع آن قدر مؤثر و مهم است که باید در حد کافی به آن توجه شود. اگر هنر در تعلیم و تربیت به طور عام اثر گذار است، در تربیت اخلاقی، و عاطفی و روحی به طور خاص اثر می گذارد لازم است با بهره گیری از آن روش ها، مواد و تجهیزات آموزشی و پرورشی زمینه تحقق تربیت کامل را فراهم کرد (محمدپور و همکاران، ۱۳۸۳).

در این پژوهش، پژوهشگر به دنبال بررسی میزان توجه به مؤلفه شادکامی در برنامه درسی هنر دوره راهنمایی تحصیلی ایران بوده است. در این پژوهش عناصر، اهداف، محتوای کتاب و کتب راهنمای معلم دوره راهنمایی مورد بررسی قرار می گیرد. تاکنون اکثر پژوهش ها پیرامون شادکامی در رشته های روانشناسی انجام شده و این مؤلفه یا موضوع در پژوهش های برنامه ی درسی مغفول بوده است.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

با توجه به این که یکی از مهمترین مولفه های زندگی شاد بودن و شاد زیستن است و این شادی بر تمام جنبه های زندگی انسان سایه انداخته و انسان شاد با انرژی زیاد فعالیت های خود را آغاز می کند و با آرامش روزها را سپری می کند و باعث فعال شدن ذهنش و چند برابر شدن نتیجه کارش شده و روابط مثبت با دیگران برقرار می کند که این خود باعث افزایش اعتماد به نفس و تقویت مهارت های ارتباطی می گردد (صمدی، ۱۳۸۶).

شاد بودن و شاد زیستن یکی از محرک های یادگیری است که تاثیر زیادی بر انگیزه دانش آموزان دارد ولی این مولفه مهم و اساسی متأسفانه در کشور ما مورد غفلت واقع شده و در مدارس در حیطه ی شناختی در همان مرحله ی دانش باقی مانده اند و تاکید بر حفظیات می کند کمتر در حیطه عاطفی کار شده و مشکلات افسردگی و روحی دانش آموزان مورد غفلت واقع شده است. چرا که داشتن روحیه ای که با نشاط و به اصطلاح شادکام است می تواند افراد را در مسیر زندگی و تحمل شان به سوی پیشرفت و تعالی سوق دهد و از سوی دیگر آنان را در هنگام رویارویی با شکست ها از نومییدی در امان نگه دارد (صمدی، ۱۳۸۶).

یکی از اساسی ترین عوامل شادکامی و موفقیت مطلوب در تحقق اهداف آموزشی هر مملکتی معلم است که میتواند با کارآمدی خود موجب تغییراتی بس شگرف در تمامی عرصه ها اعم از اقتصادی، فرهنگی، علمی و صنعتی باشد و نوید بخش جامعه ی سالم و موفق گردد در فرایند تدریس نه تنهات تجارب و دیدگاه های علمی معلم بلکه کل شخصیت روحی و روانی او در ایجاد یادگیری مطلوب و تحول مثبت و سازنده در شاگردان تاثیر دارد (نوابی نژاد، ۱۳۷۸).

رسالت مدرسه نباید فقط انتقال دانش صرف باشد بلکه باید آماده سازی دانش آموزان برای زندگی آینده نیز در نظر

گرفته شود. بنابراین چون رمز موفقیت در زندگی شادکامی است هدف اصلی آموزش و پرورش هم موفقیت افراد در زندگی

و آماده کردن آنها برای زندگی است پس باید به شادکامی توجه خاصی شود.

پژوهشگر در این پژوهش سعی داشته برای این مولفه اساسی اهمیت قائل شده و تأثیر آن را در مدرسه راهنمایی در

درس هنر بررسی کند چرا که دانش آموزانی که روحیه شاد دارند انگیزه قوی برای تلاش داشته و به شناسایی

استعدادهایشان می پردازند و در نهایت در علم و زندگی موفق ترند.

۱-۴- اهداف پژوهش

۱-۴-۱- هدف کلی : بررسی میزان توجه به مؤلفه های شادکامی در برنامه درسی هنر دوره راهنمایی ایران.

۱-۴-۲- اهداف جزئی

۱- بررسی میزان توجه به ابعاد شناختی، عاطفی، عملکردی مؤلفه های شادکامی در اهداف برنامه درسی هنر دوره راهنمایی

ایران

۲- بررسی میزان توجه به ابعاد شناختی، عاطفی، عملکردی مؤلفه های شادکامی در محتوای کتب درسی هنر دوره راهنمایی

ایران

۳- بررسی میزان توجه به ابعاد شناختی، عاطفی و عملکردی شادکامی در کتب راهنمای معلم هنر دوره راهنمایی تحصیلی

ایران.

۱-۵-۵- سوالات تحقیق:

۱-۵-۱- سوال کلی: به چه میزان به مولفه های شادکامی در برنامه درسی هنر دوره راهنمایی توجه شده است؟

۱-۵-۲- سوالات ویژه:

۱- به چه میزان به ابعاد شناختی، عاطفی و عملکردی مؤلفه های شادکامی در اهداف مصوب برنامه درسی هنر دوره راهنمایی

توجه شده است؟

۲- به چه میزان به ابعاد شناختی، عاطفی و عملکردی مؤلفه های شادکامی در محتوای کتاب درسی هنر دوره راهنمایی

توجه شده است؟

۳- به چه میزان به ابعاد شناختی، عاطفی و عملکردی در کتب راهنمای معلم هنر دوره راهنمایی ایران توجه شده است؟

۱-۶- تعریف نظری متغیرها

شادکامی: یعنی این که فرد یک تصور خوبی از واقعیت های زندگی داشته باشد و در واقع یک ارتباط مثبت با افراد جامعه

داشته باشد (علی پور، ۱۳۸۰)

عزت نفس: پژوهشگران به این نتیجه رسیده اند که عزت نفس «نتیجه تراکم موفقیت ها و شکست های مرتبط با پیشرفت

است و تأثیر مهمی بر پیشرفت بعدی ندارد» عزت نفس حاصل عملکرد سازگارانه و ثمر بخش خود است (مارشال ریو،

۲۰۰۹).

روابط مثبت با دیگران: کیفیت روابط ما با دیگران در شکل گیری نمونه ها، اخلاقه و رفتار ما مؤثر است اگر عشق و رزی و

خوب بودن را تجربه نمائیم همواره از سوی مردم مورد احترام واقع خواهیم شد به طور کلی آنچه را که ما انتظار داریم و

آنچه را که از دنیا می خواهیم همان بر ما اتفاق خواهد افتاد و بس (متیوس، ۲۰۰۸).

امید به زندگی: لازمه ادامه زندگی است وقتی فرد به زندگی امید دارد مشکلات را قابل حل می داند و آنها را از ضروریات

زندگی می داند و در پی حل مشکلات است (کاکیا، ۱۳۸۴).

آرامش: یکی از ضروری ترین نیازهای بشری و جزء شروط اصلی بهداشت روانی انسان بوده و بهترین وسیله برای حفظ

آرامش سلوک اجتماعی می باشد که با تبعیت از آن، خود را با اصول و قواعد محیط تطبیق می دهیم، تا بتوانیم فردیت

خود را به اثبات برسانیم. (کاکیا، ۱۳۸۴).

رضایت: احساس رضایت زمانی حاصل می شود که با انجام کارهایی کیفیت و زیبایی زندگی مضاعف گردد (کاکیا، ۱۳۸۴).

نشاط: برای ایجاد نشاط نیازمندیم روی تفکرات مثبت تمرکز نمائیم و این نشاط مستلزم جستجوی الگوها و چیزهای خوب

است و در واقع افراد می توانند با اتفاقات سازنده و مثبت زندگی خود را خوب رقم بزنند و به نشاط دست یابند (متیوس،

۲۰۰۸).

شادی: پدیده ای است انسانی که معمولاً نشانه ای شغف و آسایش می باشد و ممکن است توسط محرکات جسمانی، لذت خود را از دیگران برتر انگاشتن، یا ادراک موقعیت خنده آور یا خلاف عرف به وجود آید شادی وظیفه ای دوگانه دارد اولاً به ما کمک می کند که برای انجام دادن فعالیتهای اجتماعی اشتیاق داشته باشیم و به تأملات اجتماعی کمک می کند و اگر ادامه یابد به شکل گیری روابط کمک می کند (مارشال ریو، ۲۰۰۹).

خوش بینی: داشتن احساسات مثبت به زندگی که فرد را به زندگی مشتاق ترمی کند (کاکیا، ۱۳۸۴).

خلق مثبت: وقتی فردی می خندد، تمام مسائل خوب و شگفت انگیز اتفاق می افتد و این روند باعث می شود که جسم و روح ما غنی از شادمانی و نشاط روحی و درونی گردند پس می بایستی با جدیت بیشتر علاوه بر خلق مثبت و گشاده رویی با قوه تلقین آن هم با رنگ عشق، شادمانی را در خودمان تقویت کنیم تا بتوانیم پله های ترقی را یکی پس از دیگری سپری نمائیم

(متیوس، ۲۰۰۸)

هدفمند بودن زندگی: از جمله ابزارهای نیل به موفقیت و شادکامی تعیین هدف به عنوان اولین گام طبق یک برنامه مدون به عنوان مهمترین وسیله موفقیت است که با استفاده از قدرت بی کران ذهن به شکل گیر الگوها کمک کرده و بستر را برای لذت بردن از زندگی در زمان حال آماده می کند (جعفر نژاد، ۱۳۸۴).

عاطفه مثبت: به حالت کلی احساس خوب روزمره اشاره دارد عاطفه مثبت احساس شادابی و طراوتی است که اغلب با

تجربیات خوشایند روزمره مثل خبر خوش، گوش کردن به موسیقی همراه است (مارشال ریو، ۲۰۰۹).

کاهش افسردگی: کاهش خستگی، اضطراب، درماندگی و مایوسی در فرد است (مارشال ریو، ۲۰۰۹).